

Попович Н. М.<https://orcid.org/0000-0001-6522-3908>

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

РИТОРИЧНІ ЗАСОБИ ХУДОЖНЬОЇ ВИРАЗНОСТІ У ЗБІРЦІ ІВАНА ФРАНКА «ЗІВ'ЯЛЕ ЛИСТЯ»

Стаття присвячена риторичним засобам художньої виразності у ліричній драмі Івана Франка «Зів'яле листя». Дослідження ґрунтується на специфічних синтаксичних конструкціях, які є ключовим інструментом відтворення складного психологічного стану ліричного героя та моделювання його «драми серця». У роботі детально розглянуто арсенал засобів художньої виразності, які автор використовує для виходу за межі стандартної мовної норми з метою підсилення емоційної експресії. Особливу увагу приділено функціонуванню полісиндетону (багатосполучниковості), який через нагромадження службових слів уповільнює темп мовлення, дозволяючи читачеві глибше відчувати кожен логічну та емоційну деталь страждання героїв. На противагу йому проаналізовано асиндетон (безсполучниковість), що забезпечує динаміку, стислість вислову та актуалізацію окремих частин думки. Важливим аспектом дослідження є градація (висхідна та спадна), яка дає змогу автору художньо відтворити переживання в їхньому безпосередньому розвитку – від зародження почуття до найвищої точки психологічної напруги.

У статті розкрито роль риторичних фігур (питань, окликів, звертань), які у Франковому тексті виражають широку гаму почуттів: подив, сумнів, захоплення, роздратування та розпуку. Риторичні питання розглядаються як засіб створення ілюзії очікування відповіді, що посилює увагу читача.

Окремо висвітлено використання психологічного паралелізму, який зближує поетику збірки з народнопісенною традицією, де явища природи стають дзеркальним відображенням душевного стану людини.

Значне місце в аналізі займає антитеза – від простих лексичних антонімів до складних композиційних структур, що охоплюють цілі строфи. Вона увиразнює суперечність буття, зіставляючи поняття «раю» і «пекла», «радощів» і «горя».

Підсумовано, що весь арсенал риторичних фігур у збірці спрямований на індивідуалізацію авторського голосу та створення цілісного образу вразливої особистості, що перебуває у полоні непереборних почуттів.

Ключові слова: полісиндетон, асиндетон, градація, риторичне питання, психологічний паралелізм, антитеза, лірична драма.

Постановка проблеми. Постановка проблеми, у межах дослідження риторичного синтаксису збірки Івана Франка «Зів'яле листя», полягає в необхідності наукового осмислення того, як специфічні синтаксичні конструкції стають інструментом моделювання граничних емоційних станів ліричного героя. Традиційні граматичні засоби часто виявляються недостатніми для передачі «драми серця», що потребує використання фігур, які виходять за межі стандартної норми для підсилення експресії та логічного виділення смислів.

Центральними аспектами проблеми є:

1) експресивний потенціал повторів, який потребує аналізу нагромадження сполучників

(полісиндетон), уповільнює темп мовлення для повнішого відчуття болю чи розпуки, тоді як їх усунення (асиндетон) забезпечує динаміку та стислість виразу;

2) відтворення динаміки почуттів через градацію. Проблемаю є дослідження механізмів «нагнітання» засобів художньої виразності, що дозволяють відтворити переживання в їхньому безпосередньому розвитку – від зародження до найвищої точки напруги («висхідна градація») або затихання («спадна градація»);

3) риторизація внутрішнього діалогу. Важливо з'ясувати, як риторичні питання, оклики та звертання формують індивідуально-авторський кон-

текст, виражаючи гаму почуттів від захоплення до глибокого роздратування та розпуки, не вимагаючи при цьому прямої відповіді, а лише створюючи ілюзію очікування;

4) відображення внутрішніх суперечностей через антитезу. Проблема полягає у вивченні того, як зіставлення протилежних понять (рай – пекло, радощі – горе, жити – загинути) допомагає автору підкреслити складність і безвихідь становища героя;

5) синтез народної поезики та індивідуального стилю. Необхідно дослідити роль психологічного паралелізму, який, спираючись на народнопісенну традицію, зближує явища природи з душевним станом героя, перетворюючи «вбогі вірші» на багатий скарб почуттів.

Таким чином, головна проблема дослідження – це виявлення ролі синтаксичних фігур як засобів індивідуалізації авторського голосу, що дозволяють письменнику трансформувати мовну структуру поезії на пряме відображення психологічної напруги, «пекучих болів» та «скажених бунтів» людської душі.

На основі аналізу наданих матеріалів, завдання статті можна сформулювати як комплексне дослідження риторичних та синтаксичних засобів художньої виразності у збірці Івана Франка «Зів'яле листя».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стилiстичний синтаксис і фігури експресивного синтаксису в художніх текстах досліджували І. Чередниченко, В. Русанівський, С. Єрмоленко, Н. Сологуб, М. Пилинський, Л. Мацько, В. Чабаненко, П. Дудик, В. Кононенко, В. Мельничайко, А. Коваль, О. Пивоваров, О. Ткач, Н. Тоцька, І. Баран, М. Піхота, І. Завальнюк, Н. Куршина, О. Матвійчук, О. Вінтонів А. Заяць, О. Межов та ін. Стилiстичні параметри синтаксису художньої прози, аспекти їх аналізу чітко сформульовано та узагальнено в працях С. Єрмоленко, Л. Мацько, І. Білодіда, А. Загнітка, С. Шабат-Савки та ін.

Полісиндетон висвітлено у працях О. О. Тележкіної, О. Пономарева, І. Чередниченка, Л. Мацько та ін. Риторичні фігури – К. С. Угненко. Дослідженням градації як стилістичного прийому та мовного явища займалися численні літературознавці та лінгвісти, зокрема в контексті поезики та стилістики української мови, зокрема Л. М. Марчук.

В літературознавстві паралелізм як засіб народної поезії досліджував О. Веселовський. Антитезу як стилістичну фігуру досліджували Е. Соловей, Н. Бобух, Н. Гуйванюк, С. Єрмоленко, О. Корюкіна, М. Кочерган, Л. Лисиченко, Л. Полюга та ін.

Постановка завдання. Основними завданнями дослідження є: 1) проаналізувати функціонування полісиндетону та асиндетону як засобів регулювання темпу поетичного мовлення та логічного й емоційного виділення складників висловлювання; 2) дослідити механізми висхідної та спадної градації, що дозволяють автору художньо відтворювати динаміку переживань ліричного героя – від зародження почуття до найвищої точки психологічної напруги;

3) розкрити роль риторичних фігур (питань, окликів та звертань) у вираженні широкої гами людських почуттів, таких як подив, сумнів, захоплення, роздратування та розпука; 4) вивчити специфіку психологічного паралелізму, який, спираючись на традиції української народної пісні, дозволяє зіставляти явища природи з душевним станом героя; 5) охарактеризувати використання простих та складних антитез як інструменту посилення вражень через зіставлення протилежних понять (рай – пекло, радощі – горе, життя – смерть) у межах художнього контексту ліричної драми; 6) виявити індивідуально-авторські особливості застосування цих синтаксичних одиниць для моделювання цілісного образу автора та передачі глибинного змісту «драми серця».

Виклад основного матеріалу. Аналіз тексту дозволяє виокремити такі наукові підходи, на яких базується дослідження:

1) теорія синтаксичних фігур. І. Франко використовує наукові дефініції для класифікації засобів художньої виразності. Зокрема, визначення асиндетону (безсполучниковості) та градації як засобів увиразнення мовлення та нагнітання емоцій;

2) традиції риторики. Дослідження спирається на досвід давньогрецьких і римських ораторів, які першими почали використовувати специфічні синтаксичні одиниці (риторичні питання, оклики, звертання) для посилення емоційності та переконливості думок;

3) методологія аналізу поетичної мови. Трактатування паралелізму як зображення паралельних явищ із різних сфер життя та антитези як зіставлення протилежних понять.

Демонструємо системний підхід до вивчення ідіостилію Івана Франка, поєднуючи класичні філологічні визначення з практичним аналізом збірки «Зів'яле листя».

І. Полісиндетон

Полісиндетон – повторення службових слів з певною стилістичною настановою. Полісиндетон (гр. polysyndeton «багатосполучниковість»)

являє собою нагромадження сполучників та інших службових частин мови для логічного й емоційного виділення кожного із складників висловлювання [4].

І. Франко досить часто застосовує цю стилістичну фігуру в поезіях аналізованої збірки: *І болюще дрижання нервово // Ті усточка зціпить, як шаруга, // І докір десь у горлі пропаде, // І в знесиллі опустяться руки, // І благає підмоги, поради // Прошибаючий погляд розпуки* (11, с. 113).

Одночасне нагромадження сурядних і підрядних сполучників в питальному реченні, уповільнюючи темп такого речення, дає змогу повніше відчутти експресію: *Як се я ще досі не вдурів? // Як се я гляджу і не осліпну? // Як се досі і все те я стерпів // І у петлю не кинувся коніпну!* (11, с. 141).

Потребує великої майстерності від письменника використання полісиндетону, який складається із сполучників та часток: *І щоб краси не бачив ум, // І щоби уст цурався сміх, // І від повік би сон відбіг // Тюрмою б весь зробився світ // І в лоні мами гиб би плід – // І сей проклін, душе моя, // Хотів на тебе кинуть я...* (11, с. 141).

Читачеві стає моторошно, настільки увиразнюється поетом прокльон героя. А далі полісиндетон прийменникового типу: *За насміх твій, за весь твій чар, // За той болючий, клятий дар – // З тернових колючок букет* (11, с. 145).

Трапляється полісиндетон із заперечними частками: *... Не оченьки твої ясні, // Не личенько блідес. // Не голос твій, що, мов дзвінок, // Мою бентежить душу, // І не твій хід, що кожний крок // Відчутти серцем мушу* (11, с. 131).

За допомогою заперечення вибудовується періодична конструкція, висновкова частина якої є реальною, на відміну від ірреального засновку: *Ніколи тут ні чвірки, ні карети // Такої не видали. Ні старі, // Ні молоді придумати не можуть, // Хто се так їде, відки і куди? // Ось чвірка, не сплячучись ні хвили, // На лід влетіла* (11, с. 125).

Нагромадження частки *чи* підсилює психологічну напругу низки питальних речень: *Чи в тяжкім грісі ти почала мене, // Чи прокляв мене в твоїм лоні хто, // Чи лиш доля отак надо мною смієсь?* (11, с. 150).

Повторення сполучника *що* в з'ясувальних конструкціях творить ефект складності зображуваного, його глибини і безмежності: *Та те, що в вас плаче, // Горить і терпить. // Що творить, що знає, // Що рветься й летить* (11, с. 154).

II. Асиндетон

Асиндетон (гр. *asyndeton* «безсполучникова») – будова переважно поетичного мовлення,

з якого усунені сполучники задля увиразнення та стислості виразу [4, с. 65].

Асиндетон засвідчує стилістичну ефективність: логічне членування думки, виокремлення з метою актуалізації кожної її складової частини: *Ось раз була неділя. В самий південь // Із церкви люди вийшли. Сяло сонце, // Іскрився сніг. Юрба народу вийшла // Над Сян, гули веселі розговори* (11, с. 125).

Як бачимо, асиндетоні побудови тексту роблять його розміреними щодо темпу, поміркованими щодо змісту.

III. Градація.

Градація (лат. *gradation* – поступове підвищення, посилення) – стилістична фігура, котра полягає у поступовому нагнітанні засобів художньої виразності задля підвищення (клімакс) чи пониження (антиклімакс) їхньої емоційно-сислової значимості. Градація розрізняється за просторово-часовими переважно у прозі, інтонаційно-емоційними (поезія) та психологічними (драма) ознаками [6, с. 165-166].

Градація буває двох видів: висхідна і спадна.

Цікавими, на нашу думку, є приклади з висхідною та нисхідною градацією. У першому прикладі прислівник *звільна* виступає вершиною градації, а в другому випадку цей же прислівник починає нисхідну градацію: *Холодна ніч. Спокійно, важко, звільна // На місто сніг важкий паде й паде...* (11, с. 121). *Звільна, стиха ти, о пані, // І розсудно річ вела...* (11, с. 114).

Висхідна градація дає змогу художньо відтворити переживання в розвитку: *Мене аж душить почуття, // Гірке, болюче і скажене...* (11, с. 114).

У наступному прикладі градація є винятково контекстуальна (за словником тут немає посилення близьких значень): *Ненавиджу красу, і силу, // І світло, й пісню, і життя...* (11, с. 142). *Чи голод, холод і сирітства сльози, // Чи та жага, що серце рве й скребе...* (11, с. 123). *Свій біль, свій жаль, свої пісні // У серці здавлюю на дні* (11, с. 134).

В усіх цих випадках градація виражається іменником, прикметником, рідше – прислівником. У наступному прикладі словосполученням: *Не тривожся зовсім, не збавляй собі сна. // Не дивися в той бік, моя пташко!* (11, с. 137).

Спадна градація, як правило, характерна для творів з мотивами зажури, туги, суму: *Одно люблю лиш – забуття, // Спокій, безпам'ятну могилу* (11, с. 142). *Молодий огонь в душі // Меркне, слабне, погасає...* (11, с. 139).

У збірці «Зів'яле листя» є випадки спадної градації тільки за формою, а за змістом вона

висхідна. Порівняймо: *Даремно биться, працювати, // І сподіватися, і бажати* (11, с. 144). *Не словом – рухом, поглядом холодним // Мене зіпхнула в темний рів без дна* (11, с. 123). *Таким веселим, щирим і лагідним, // Яким я був за давніх, давніх літ* (11, с. 122).

Трапляються такі випадки подвійної градації – спадна – за формою, за перенесенням значення – висхідна – досить часто: *...Великі очі, // Глибокі, темні, мов та чорна ніч...* (11, с. 122).

Давньогрецькі і римські оратори користувались у своїх промовах такими синтаксичними одиницями, які посилювали емоційність і виразність виголошуваних думок. Звідси походить і назва цих синтаксичних одиниць – риторичні.

IV. Риторичні фігури

Риторичні фігури – це риторичне питання, риторичний оклик і риторичне звертання. У мові поезії І. Франка вони теж не поодинокі, і стилістичні їх контексти індивідуально-авторські.

1. *Риторичне питання*, сформульоване не з метою отримання відповіді, а для увиразнення поетичного мовлення. Оскільки таке питання не потребує відповіді, то воно фіктивне, проте його експресивна сила базується саме на властивій питальним реченням інтонації, покликаній повернути увагу слухача або читача.

Питально-риторичні речення містять у собі приховане ствердження і не вимагають відповіді [4, с. 240].

Риторичні питання у поезії І. Франка виражають широку гаму людських почуттів: 1) *подив* (здивування, самоподив): *Коли струна порветься, // Від неї музики не жди. // Чом же пісня та ллється // Під вагою турбот і біди?* (11, с. 113). *За що, красавице, я так тебе люблю, // Що серце треплеться в грудях несамовито, // Коли проходиш ти повз мене гордовито? // За що я тужу так, і мучусь, і терплю?* (11, с. 113); 2) *сумнів*: *Один момент – хіба ж се гріх? (11, с. 158); Сам від себе, за море, // Я тікаю... Чи втечу?* (11, с. 133); 3) *захоплення*: *Ой ти, дівчино, з горіха зерня, // Чом твоє серденько – колюче терня? // Чом твої устоньки – тиха молитва, // А твоє слово остре, як бритва? // Чом твої очі сяють тим чаром, // Що то запалює серце пожегаром? // І чом твій усміх – для мене скрута, // Серце бентежить, як буря люта?* (11, с. 128); 4) *роздратування*: *Чого являєшся мені // У сні? // Чого звертаєш ти до мене // Чудові очі ті ясні, // Сумні, // Немов криниці дно студене? // Чому уста твої німі? // Який докір, яке страждання, // Яке несповнене бажання // На них, мов зарево червоне, // Займа-*

ється і знову тоне // У пільмі? (с. 133); 5) *біль*, *розпука*: *Куди ж те серце діти?* (11, с. 116).

Як правило, риторичне питання не потребує відповіді і його експресія ґрунтується саме на ілюзії очікування відповіді.

2. *Риторичне звертання* – це стилістична фігура, яка полягає в підкресленому звертанні до когось для посилення виразності [8, с. 240].

У ліричній драмі «Зів'яле листя» І. Франко використовує засіб риторичного звертання, об'єктами якого є: 1) *мама*: *Матінко моя ріднесенька!* (11, с. 150).

Наступні приклади нагадують язичницьке замовляння, що виражали бажання вплинути на природу, на людину і її стосунки з оточенням у відповідному напрямку: у них часто фігурують небесні світила, природні стихії, фантастичності істоти, тощо; 2) *природні сили*: *Як же я ще вчора вас любив, о зорі, // Тебе, блаките!* (11, с. 142); *Земле-мамо! // Ти світе ясний! Темното нічна! // Зірки і люди!* (11, с. 115); 3) *надприродні сили*: *Чорте, демоне розлуки, // Несповнимих, диких мрій, // Недрімаючі муки // І несправджених надій!* (11, с. 148); *Поклін тобі, Буддо!* (11, с. 153); 4) *назви почуттів*: *Ой жалю мій, жалю, // Гіркий непомалу!* (11, с. 130).

Риторичні звертання посиляють емоційну наснаженість всієї збірки. Часто, коли автор доходить до найвищої точки вираження своїх емоцій, риторичні запитання мають відповідь. Прийом «Запитання-відповідь» – діалог внутрішнього голосу автора із своїм героєм: *Що мені без тебе щастя? // Звук порожній і мана! // Що мені без тебе горе? // Щезла і йому ціна* (11, с. 117).

Трапляється, що на риторичне запитання відповіддю є теж риторичне запитання: *Чи моїм очам хтось видер світло? // Хто се люто гонить // Думки з душі, що в собі біль заперла? // Сам біль?* (11, с. 150).

Як переконують наведені приклади, риторичні питання стану сум'яття, роздумів, пошуку правильного рішення і т. ін. – ефективний спосіб характеристики.

V. Паралелізм

Паралелізм – (від гр. *parallelismos* – зіставлення, порівняння) – стилістична фігура поетичної мови, змістом якої є зображення паралельних явищ із різних сфер життя (природа і людина) [6, с. 445]. Нерідко паралелізм називають прихованим порівнянням: *В зів'ялих листочках хто може вгадати // Красу всю зеленого гаю? // Хто знає, який я чуття скарб багатий // В ті вбогі вірші вкладаю?* (11, с. 124).

І. Франко знав багато українських народних пісень, і дбав про те, щоб вони були покладені на музику. Він не раз використовує принцип психологічного паралелізму, так властивий для поезики народної пісні: *Золоті зорі в небеснім морі // Моргають серед ночі, // Та над всі зорі внизу і вгорі – // Її чорні очі* (11, с. 127-128).

Ліричні повтори, які в народній пісні мають назву приспівів, посилюють вплив психологічного паралелізму: *Ой ти, дубочку кучерявий, // Ой, а хто ж тебе скучерявив? // Скучерявили густі лози, // Підмили корінь дрібні сльози* (11, с. 129).

З погляду мовної реалізації, паралелізму є, як правило, не фразою, а текстом або фрагментом тексту.

VI. Антитеза

Антитеза (від гр. antithesis – протиставлення, суперечність) – риторична фігура, що полягає у зумисне підкресленому зіставленні двох протилежних, але пов'язаних між собою понять, явищ, речей, ідей та образів для підсилення вражень, для більшої переконливості) [6, с. 367]. В основі антитези лежить антонімічна пара (загальномова або контекстуальна).

У збірці «Зів'яле листя» Франко досить часто вдається до антитези, як простої, так і складної. Найчастіше подибується проста антитеза, що є переважно лексичними або контекстуальними антонімами. Антонімічні пари в наведених прикладах виступають: іменниками, дієсловами, прислівниками: *І бачить з ним тебе й томитись – // Ох, навіть рай мені пеклом стане* (11, с. 154); *Ох, тії очі темніші ночі, // Хто в них задивиться, й сонця не хоче! // Ой ти, дівчино, ясна зоре! // Ти мої радощі, ти моє горе!* (11, с. 128); *В твоїх очах душею потонути, // В твоїх обіймах згинуть і оживуть* (11, с. 148); *Ось тут моє щастя! Як близько! Як близько! // Та як же далеко навіки!* (11, с. 143); *Йди направо, я наліво // Шлях верстатиму в тумані...* (11, с. 117).

Контекстуальні: *Ти пам'ятник живий, небого, // На гробі власної надії* (11, с. 147); *// Бездомний – я бажав би бути дома // В теплі бажав би, в щасті відітхнути* (11, с. 147).

В основу антитези поетичного тексту, як правило, кладуться загальномовні антонімічні пари, проте вони інтерпретуються автором досить своєрідно: *Ні без тебе нема, // Ні з тобою спокою, мій світе! // І земля не прийма, // Ох, і небо навіки закрите* (11, с. 137); *Не можу жити, не можу згинуть, // Нести не можу, ні покинуть // Проклятий сей життя тягар* (11, с. 144).

Інколи слова набувають антонімічного значення лише в межах художнього контексту: *Чого*

являєшся мені // У сні? // ... // О ні! // Являйся, зіронько, мені // Хоч в сні! (11, с. 134); *Неперехідним муром поміж нами // Та доля стала! Мов два судна, море // Розносить нас між двома берегами, // Моя ти ясна непривітна зоре!* (11, с. 118); *Я хтїв зловить тебе, ось-ось, // Та враз опали крила: // З тобою жити не довелось, // Без тебе жити несила* (11, с. 136); *Від тебе геть тікають хотів, // Круг тебе все снувався* (11, с. 131).

Значно менше нами виявлено у мові збірки «Зів'яле листя» складних антитез: *Так, ти одна моя правдива любов, // Та, що не суджено в житті їй вдовольнитися; // Ти найтайніший порив той, що бурить кров, // Підносить груди, та ба – ніколи не сповниться. // Ти той найкращий спів, що в час вітхнення сниться, // Та ще ніколи слів для себе не знайшов; // Ти славний подвиг той, що я б на нього йшов, // Коб віра сильная й могутая десниця. // Я згублену любов, несповнене бажання, // Невиспіваний спів, геройське порвання, // Як все найвищеє, чим душу я кормлю, // Як той огонь, що враз і гріє й пожирає, // Як смерть, що забива й від мук ослобоняє, – // Отак красавице, і я тебе люблю* (11, с. 114).

У цьому випадку антитеза являє собою цілий вірш, в основу якого покладено цілий ряд антонімічних пар: *Нехай ти тінь, що гине десь, // Мана, луда – одначе // Чому ж без тебе серце рвесь, // Душа болить і плаче? // Нехай ти тінь, мана, дім з карт // Імрія молодеча, // Без тебе жити – безглуздий жарт, // І світ весь – порожнеча* (11, с. 136); *...Коли б один бачив // Се диво, а не сотня свідків, сам він // З часом собі би вірить перестав, // Сам він з часом на тому би спинився, // Що се був сон. // Се мого серця драма! // Якби не ті літа важкої муки, // Пекучих болів, сліз і божевілья, // Глухої резигнації, скажених бунтів // Придавленого серця, то я сам, // Пригадуючи першу нашу стрічу // І той промінчик ясної надії, // Що блис мене тоді, – присяг би нині, // Що се був сон, надсянська легенда* (11, с. 126).

Висновки. Риторичні та синтаксичні фігури у збірці виступають не просто «оздобою мовлення», а є потужним інструментом індивідуалізації авторського голосу та моделювання «драми серця». Вони дозволяють поету виходити за межі стандартної мовної норми для передачі гранично складних емоційних станів ліричного героя. Використання полісиндетону (багатосполучниковості) уповільнює темп поетичного мовлення, що дає змогу читачеві повніше відчувати кожен емоційну деталь і логічно виділити складники висловлювання. Натомість асиндетон (безсполучниковість)

забезпечує стислість та увиразнює вираз, роблячи текст більш розміреним щодо темпу та поміркованим щодо змісту.

Через використання висхідної та спадної градації І. Франко художньо відтворює переживання в їхньому розвитку. Нагнітання засобів виразності дозволяє показати перехід від спокою до «скаженого» почуття, тоді як спадна градація найчастіше супроводжує мотиви зажури, туги та меркнення життєвого вогню.

Риторичні питання, оклики та звертання створюють особливий індивідуально-авторський контекст, виражаючи широку гаму людських почуттів: від подиву й захоплення до глибокого роздратування, болю та розпуки. Риторичні питання, засновані на ілюзії очікування відповіді, стають

ефективним способом характеристики внутрішнього стану сум'яття та пошуку рішень.

Застосування психологічного паралелізму зближує лірику І. Франка з народнопісенною традицією, де явища природи виступають дзеркалом душевного стану людини. Водночас антитеза (від простих антонімічних пар до складних композиційних структур на весь вірш) стає ключовим засобом підсилення вражень через зіставлення протилежних понять, як-от «рай» і «пекло», «життя» і «смерть».

Риторична та синтаксична організація збірки Івана Франка «Зів'яле листя» спрямована на відтворення цілісного образу автора – особистості, чий внутрішній світ сповнений пекучих болів, сліз, але водночас і високої інтелектуальної рефлексії.

Список літератури:

1. Вінтонів М. О., Вінтонів Т. М., Мала Ю. В. Синтаксичні засоби експресивізації в українському політичному дискурсі. Вінниця, 2018. 336 с.
2. Голоюх Л. В. Лінгвостилістика експресивного синтаксису Ю. Іздрика. *Українська мова в сучасному науковому вимірі* : матеріали II Міжнар. наук. конф., 1-2 червня 2023 р. Луцьк, 2023. С. 13–15.
3. Заяць А., Межов О. Фігури експресивного синтаксису в історичному романі «Євпраксія» Павла Загребельного. *Молодіжний науковий вісник факультету філології та журналістики*. 2025. С. 20–23.
4. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. К. : ВЦ «Академія», 2006. 752 с.
5. Марчук Л. М. Семантична модель метафоричної градації в романі Галини Вдовиченко «Тамдевін». *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Сер. 10 : Проблеми граматики і лексикології української мови*. 2011. Вип. 7. С. 342–347.
6. Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М. Стилістика української мови. Київ : Вища школа, 2003. 462 с.
7. Піхота М. В. Елементи експресивного синтаксису у творах Олександра Довженка. *Вісник студентського наукового товариства* : збірник наукових праць студентів. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2016. № 15. С. 102–105.
8. Пономарів О. Д. Стилістика сучасної української мови. К. : Либідь, 1992. 248 с.
9. Тележкіна О. О. Полісиндетон у мові української поезії II половини ХХ-початку ХХІ століття: типологічні характеристики та функційне навантаження. *Українська мова*. 2021. № 2 (78). С. 34–47.
10. Угненко К. С. Риторичні фігури в мові роману Ю. Яновського «Вершники». *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Сер. «Філологія»*. 2019. Вип. 80. С. 70–75.
11. Франко І. Я. Твори в двох томах. Поезія. К. : Дніпро, 1981. Т. 1. 532 с.
12. Шабат-Савка С. Т. Період як маркер інтенцій аргументації в поетичному дискурсі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2018. №33. Т. 1. С. 65–68.

Popovych N. M. RHETORICAL DEVICES OF ARTISTIC EXPRESSION IN IVAN FRANKO'S COLLECTION «WITHERED LEAVES»

The article is devoted to the rhetorical means of artistic expression in Ivan Franko's lyrical drama «Withered Leaves». The research is based on specific syntactic constructions, which are the key tool for reproducing the complex psychological state of the lyrical hero and modeling his «drama of the heart». The work examines in detail the arsenal of means of artistic expression that the author uses to go beyond the standard language norm in order to enhance emotional expression. Particular attention is paid to the functioning of polysyndeton (multiple conjunctions), which, due to the accumulation of auxiliary words, slows down the pace of speech, allowing the reader to more deeply feel every logical and emotional detail of the heroes' suffering. In contrast, asyndeton (no conjunctions) is analyzed, which ensures dynamics, conciseness of expression and the actualization of individual parts of thought. An important aspect of the study is the gradation (ascending and descending), which allows the author to artistically recreate experiences in their immediate development – from the emergence of feelings to the highest point of psychological tension.

The article reveals the role of rhetorical figures (questions, exclamations, appeals), which in Franko's text express a wide range of feelings: surprise, doubt, admiration, irritation and despair. Rhetorical questions are considered as a means of creating the illusion of waiting for an answer, which increases the reader's attention.

The use of psychological parallelism is separately highlighted, which brings the poetics of the collection closer to the folk song tradition, where natural phenomena become a mirror reflection of a person's state of mind.

A significant place in the analysis is occupied by antithesis – from simple lexical antonyms to complex compositional structures covering entire stanzas. It expresses the contradiction of being, contrasting the concepts of «paradise» and «hell», «joy» and «grief».

It is summarized that the entire arsenal of rhetorical figures in the collection is aimed at individualizing the author's voice and creating a holistic image of a vulnerable personality, captive to irresistible feelings.

Keywords: *polysyndeton, asyndeton, gradation, rhetorical question, psychological parallelism, antithesis, lyrical drama.*

Дата першого надходження статті до видання: 20.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 14.05.2026